

50.6
379

Stanford L
APR '9

Nº: 85

1884

Januari

GEOLOGISKA FÖRENINGENS

I
STOCKHOLM

FÖRHANDLINGAR

BAND VII
HÄFTE 1.

Innehåll:

	Sid.
Mötet den 4 Januari 1884.....	1.
IGELSTRÖM, J. J. Koncentriskt strålig apophyllit från Nordmarks jerngrufvor i Vermland	4.
SVENONIUS, Fredr. Studier vid Svenska jäklar. Tafl. 1-3	5.
FREDHOLM, K. A. Jordstöt i Pajala socken den 4 nov. 1883; Rättelse.....	39.
Anmärkslandet och kritiker: TÖNNQUIST, S. L. Öfversigt öfver bergbyggnaden inom Siljansområdet i Dalarne, med hänsyn företrädesvis fäst vid dess paleozoiska lag, sid. 40; JOHNSTRAF, F. Kryollitens förekomst i Grönland, sid. 42; GYLLING, H. Ueber einen neuen Fund von Andesin bei Orijärvi in Finnland; HOLM, Gerhard. Om de viktigaste resultaten från en sommaren 1882 utförd geologisk-palaeontologisk resa på Oland, sid. 43; HOLM, Gerhard. De svenska arterna af Trilobitsläktet Illænus (DALMAN), sid. 44; LUNDBREN, B. Bemerkungen über die von der Schwedischen Expedition nach Spitzbergen 1882 gesammelten Jura- und Trias-Fossilien, sid. 49; REUSCH, H. H. Nye oplysninger om olivinstenen i Almeklovdalen og Sundalen på Söndmøre, sid. 50; KJERULF, Th. Om gang-gennemskjæringer ved Ekersund, sid. 51; ROSKNEUSCH, H. Die Gesteinsarten von Ekersund, sid. 51; KJERULF, Th. Pragststuffer med brekciestruktur fra Mugggruben og Storrarts, sid. 52; OLSEN, Oluf. Om Storrarts grube, sid. 52; HERMANN, M. Otto. Vorläufige Mittheilung über eine neue Graptolitenart, sid. 52; HAGEN, O. N. Reise i Meraker sommeren 1881 og 1882, sid. 53; NANNEN, Fr. Skitse af et isfeld under Kysten af Øst-Grönland, sid 53; HERMANN, M. Otto. Beschreibung von grönländischen Gesteinen, sid. 53.	
Aflidne ledamot: J. SÖDERHOLM, sid. 54.	
Aflidne utländske geologer år 1883: J. R. BLEM, sid. 54; O. HEER, sid. 54; J. BARBRAND, sid. 55.	

Författarna äro ensamme ansvarige för sina uppsatser innehåll

STOCKHOLM, 1884.

KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

här å jernvägsstationen en jordstöt, som var ganska stark och kändes ej längre än högst en half minut. Hela stationshuset skakade och stolar och bord hoppade, så att lamporna på bordet höllo på att falla omkull. De innevarande personerna blefvo mycket förskräckta, och en af dem satt och skälfde på stolen en lång stund efter det jordstöten låtit förmärka sig. Vädret var vackert, lugnt och stilla med vestlig vind, litet nederbörd af snö och 3 grader kallt.

Flere personer hade här märkt jordskalfvet på längre afstand från stationen.»

—————

SJÖGREN, Ant. *Mineralogiska notiser VII.*

Allaktit, ett nytt manganarseniat från Mossgrufvan å Nordmarksfältet.

Namnet af *ἀλλάττω*, förändra, vexla, med anledning af mineralets olika färg efter olika riktningar.

Allaktiten kan i korthet karakteriseras sålunda: Sammansättning = 7MnO , As_2O_5 , $4\text{H}_2\text{O}$. Monosymmetrisk; isomorf med vivianitgruppen. Enligt den af Hj. SJÖGREN verkställda kristallografiska undersökningen är $\beta = 84^\circ 16',5$, $a:b:c = 0,6115 : 1 : 0,3315$. Följande 6 former förekomma $\infty P\infty$, ∞P_2 , ∞P_3 , $+P\infty$, $-P\infty$, $-P$. (Se figg. 1 och 2.)

fig. 1.

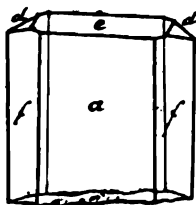
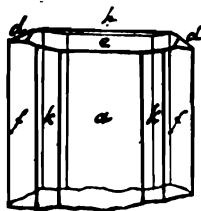

fig. 2.

$$a = \infty P\infty, f = \infty P_2, k = \infty P_3, h = +P\infty$$

$$e = -P\infty, d = -P.$$

Kristaller af högst 4 mm. längd och 2 mm. bredd, väl utbildade och tafvelformiga parallelt med ortopinakoiden, sittande i håligheter och druser af en mangankalk tillsammans med flusspat, pyrochroit, olivin m. fl.

Genomgångar, för obeväpnadt öga otydliga, visa sig stundom under mikroskopet och äro antagligen parallela med $\infty P \infty$ och möjligen äfven med $\infty P \infty$. Brott splittrigt; spröd. $H = 4-5$. Eg. v. 3,83—3,85; visar vacker trichroism med axelfärgerna: a blodröd eller hyacintröd, b halmgul och c ljus blågrön eller sjögrön; streck ljusgrått med någon dragning i chokoladbrunt; glasglans, genomskinlig. Ljusbrytning stark.

I tunnprof visar sig allaktiten under mikroskopet färglös, men har lifiga polarisationsfärger varierande i blått, violett, gult och grönt. Skroflig yta till följd af mineralets sprödhet och genomgångar. Visar ofta mörka inneslutningar och håligheter, utan att vätskor blifvit i dem iakttagne. Kemiska sammansättningen i medeltal af flere analyser ¹⁾ visar sig sålunda:

	Funnet.	Formeln fordrar.	Syre.
As ₂ O ₅	= 28,57	28,79	5
MnO	= 61,92	62,20	7
FeO, MgO, CaO	= 1,15		
H ₂ O	= 9,01	9,01	4
	<hr/> 100,65	<hr/> 100,00	

som ger formeln $Mn_3(O_3AsO)_2 + \left\{ \begin{array}{l} 4H_2O \\ 4MnO \end{array} \right\}$.

Allaktiten är sålunda isomorf med vivianitgruppen, hvars formel generelt kan uttryckas sålunda:

$R_3(AsO_4)_2 \cdot 8H_2O$, der R i de förut bekante mineralen, *hörnesit*, *symplesit*, *erythrin*, *annabergit* och *köttigit* utgöres af *Mg*, *Fe*, *Co*, *Ni* och *Zn*.

Hos allaktiten förefinnes dock den olikheten att 4 molekyler H₂O ersättas af lika många mol. MnO, ett förhållande, hvartill analogier i mineralriket icke saknas.

¹⁾ Utförligare anförde i Kongl. Vet.-Akad. förhandlingar för innevarande år.

Allaktiten löses lätt, äfven i smärre korn, i saltsyra; svårare i salpetersyra och svafvelsyra. Afger i kolf vid upphettning till svag rödglödning vatten och blifver svart med bibehållande af sin glans. Vid starkare upphettning öfvergår färgen till mörkbrun utan att mineralet väsentligen förändras. Vid upphettningen bortgår vattnet och den med vattnet förenade MnO öfvergår antagligen först till Mn^2O^3 och sedan till Mn^2O^4 och mineralet förlorar dervid 6,34 % af sin vikt. Sedan detta skett blifver allaktiten oförändrad af glödning, för spritlampa eller i ugn.

För blåsrör dekrepiterar den, bladar ut sig och blifver svart, smälter ej, men bildar vid god hetta i reduktionslågan en hopstrande massa under afgifvande af arseniklukt, som ännu tydligare framträder vid mineralets behandling med soda på kol. Med flusserna gifver den mangans reaktioner.

Förekommer i den förut (Geol. För. Förh. B. III sid. 181—183) omtalade mangankalken i Mossgrufvan å Nordmarksfältet, der, på något högre afvägning, manganosit, pyrochroit, Hausmannit, m. fl. manganmineral för en tid af år sedan blefvo anmärkte. Allaktiten uppmärksammades först af disponenten vid Nordmarks grufvor Hr J. E. JANSSON i November 1883, sedan den af skrädaren BACKELIN ur uppfordringen blifvit tillvaratagen. Hittills hafva endast några få stuffer blifvit funne, men i den samling af flusspat, som i mangankalken förekommer, finnes den insprängd i mindre partier efter hvad i tunnprof för mikroskopet kan iakttagas. Likasom de åtföljande manganmineralen och mangankalken, hvori den förekommer, är allaktiten en nybildning, yngre än det jernmalmslager, hvori den blifvit funnen.

Anmärkningsvärdt är att, såvidt känt är, icke förut några arsenikmineral vid Nordmarksfältet blifvit iakttagne. Med mineralförekomsten vid Långban, der arsenikhaltiga mineral äro temligen allmänna, eger den gångbildning, hvori allaktiten förekommer, en icke ringa likhet.